

TOMASI protiv FRANCUSKE

Presuda od 27. augusta 1992.

NEZVANI^NI SA@ETAK I ISTORIJAT PREDMETA

A. Osnovne ~injenice

Gospodina Tomasia, francuskog dr`avljanina, uhapsila 23. marta 1983. policija u Bastije (Gornja Korzika). Bio je osumnji~en za umiješanost u ubistvo i pokušaj ubistva koje se desilo 11. februara 1982. godine od strane bivšeg FLNC (Nacionalni front za oslobo|enje Korzike). Dr`an je u policijskom pritvoru do 25. marta 1983. godine, kada je optu`en i pritvor mu produ`en do su|enja. Na kraju je 22. oktobra 1988. godine bio oslobo|en optu`be odlukom Vrhovnog suda Gironde i 8. novembra 1991. godine, Odbor za naknadu štete tog suda mu je dosudio 300.000 franaka. Za vrijeme pritvora podnio je dvadeset tri zahtjeva za puštanje iz pritvora uz kauciju; svi su bili odbijeni.

Podnosilac predstavke, koji se usmeno `alio na maltretiranje istra`om sudiji, koji ga je saslušao na kraju policijskog pritvora, je 29. marta 1983. godine podnio krivi~nu prijavu protiv nepoznatih lica i tra`io naknadu štete. Pregledalo ga je više medicinskih strucnjaka koji su našli razne manje povrede. Nakon toga, 24. juna i 1. jula 1983. godine, ispitivao ga je istra`ni sudija. Dana 20. marta 1985. godine Kasacioni sud je poništio sve prethodne istra`ne radnje na osnovu toga što su bile preduzete od strane nenadle`nog istra`nog sudije, i imenovao istra`nog sudiju iz Bordeaux-a, koji je 23. juna 1987. godine našao da nema osnova za dalje postupanje. Slijedeci `albu, tu`ilaštvo Apelacionog suda u Bordeaux-u je 3. novembra 1987. godine naredilo daljnju istragu, ali je na kraju povuklo zahtjev slijede}i odluku istra`nog sudije od 12. jula 1988. godine. Dana 6. februara 1989. godine, Kasacioni sud je odbio `albu podnosioca predstavke.

B. Postupak pred Komisijom za ljudska prava

Predstavka je ulo`ena Komisiji dana 10. marta 1987. godine. Dana 13. marta 1990. godine, predstavka je progla{ena prihvatljivom. Nakon neuspje{nog pokušaja postizanja prijateljske nagodbe, Komisija je 11. decembra 1990. godine sa~inila izvještaj, u kojem je utvrdila ~injenice i izrazila mišljenje da je u predmetu došlo do povrede ~lana 3. (dvanaest glasova prema tri), ~lana 6. stav 1. (trinaest glasova prema jedan) i ~lana 5. stav 3. (jednoglasno) Konvencije.

Predmet je 8. marta 1991. godine proslije|en Sudu. Vlada je 13. maja 1991. godine u~inila isto.

IZVOD IZ PRESUDE

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ^LANA 5. STAV 3.

75. Prema podnosiocu predstavke, trajanje njegovog pritvora do daljnjeg su|enja bilo je u suprotnosti sa ~lanom 5. stav 3., koji glasi kako slijedi:

"Svako ko je uhapšen ili pritvoren u skladu sa odredbama stava 1 (c) ovog ~lana,... mora imati pravo na su|enje u razumnom roku ili pu{tanje na slobodu do su|enja. Pu{tanje na slobodu mo`e se uvjetovati garancijama o pojavljivanju na su|enju."

A. Vladini preliminarni prigovori

76. Vlada je iznijela dva prigovora koji se ti~u prihvatljivosti predstavke; kao prvo su prigovorili da podnosilac predstavke nije iscrpio doma}e pravne lijekove i, kao drugo, da je izgubio status `rtve.

77. Pozivaju}i se na svoju utvr|enu sudsku praksu (pogledaj najskoriji izvor, presudu od 26. juna 1992. g., u predmetu Drozd i Janousek protiv Španije i Francuske, Serija A br. 240, str. 31-32, stav 100), Sud nalazi da je nadle`an da razmotri ove prigovore, unato~ mišljenju Komisije koje je suprotno u vezi sa prvim prigovorom.

1. Prigovor zasnovan na neiscrpljivanju doma}ih pravnih lijekova

78. Vlada je naglasila, kao što je ve} u~inila pred Komisijom, da je g. Tomasi ulo`io predstavku Komisiji 10. marta 1987. godine, ~ak i prije no što je podnio tu`bu Odboru za naknadu štete Kasacionog suda, što je u~inio 18. aprila 1989. godine (vidi stavovi 1. i 40. gore). Stoga, naknada {tete dodijeljena 8. novembra 1991. godine u~inila da je predstavka u smislu ~lana 5. stav 3. bespredmetna.

79. Kao i podnosilac predstavke i predstavnik Komisije, Sud na prvom mjestu primje}uje da pravo da se osigura prestanak li{enja slobode treba razdvojiti od prava na naknadu štete radi takvog li{enja. Nadalje Sud zapa`a da ~lan 149. Zakona o kivi~nom postupku dodjelu naknade štete uslovljava ispunjenjem posebnih uslova koji se ne zahtijevaju ~lanom 5. stav 3.: kao što je dono{enje "odluke kojom se utvr|uje da (optu`eni) nema predmeta ili odluku o njegovom osloba|anju" i postojanje "{tete koja je jasno iznimne i naro~ito ozbiljne prirode" (vidi stav 40. gore). Kona~no, g. Tomasi je ulo`io predstavku u Strasbourgu nakon što je proveo ~etiri godine u pritvoru.

Stoga se ovaj prigovor morao odbiti.

2. Prigovor zasnovan na gubitku statusa `rtve

80. Prema Vladinom prigovoru podnosilac predstavke je izgubio status "rtve" u smislu znaenja lana 25. stav 1. Konvencije. Svojom odlukom od 8. novembra 1991. godine, kojom mu je dodijelio 300.000 francuskih franaka, Odbor za naknadu štete je potvrdio da je "razuman vremenski period" bio prekoraen i da je teta poinjena.

Podnosilac predstavke je osporio ovakvo gledište.

81. Na samom poetku Sud primjeuje da mu je ovaj podnesak dostavljen po prvi put na raspravi od 25. februara 1992. godine i time van roka propisanog lanom 48. stav 1. Pravila Suda. Unato tome, zapa`a da je Vlada svoj prigovor ulo`ila prije no što je Odbor za naknadu štete donio svoju odluku, tako da se njihov prigovor ne mo`e smatrati neblagovremenim.

S druge strane, on je otvoreno za iste prigovore kao i izjašnjavanje zasnovanom na propustu iscrpljivanja doma}ih pravnih lijekova. Stoga je ovaj prigovor neosnovan.

B. Su{tina predstavke

82. Gospodin Tomasi smatra da je du`ina njegovog pritvora bila prekomjerna; Vlada je ovo osporavala , ali se Komisija saglasila sa podnosiocem predstavke.

83. Period koji treba uzeti u razmatranje po~inje 23. marta 1983. godine, danom hapšenja podnosioca predstavke, i završava 22. oktobra 1988. godine njegovim osloba|anjem koje je uslijedilo nakon donošenja osloba|aju}e presude Vrhovnog suda Gironden (v. stavove 8. i 39. gore). Prema tome on je trajao pet godina i sedam mjeseci.

84. Du`nost je, prije svega, na doma}im sudskim organima da osiguraju, da u nekom predmetu, pritvor koji se odre|uje optu`enom licu prije su|enja ne prekora~i razuman vremenski period. U tom cilju oni moraju razmotriti sve okolnosti koje govore za i protiv postojanja osnovnih zahtjeva javnog interesa koji pravdaju , uz du`nu pa`nju prema principu pretpostavke o nevinosti, odstupanja od pravila poštovanje li~ne slobode i iznijeti ih u svojim odlukama kojima odlu~uju o zahtjevu za puštanje iz pritvora. Sud je pozvan da upravo na osnovu razloga navedenih u ovim odlukama i na osnovu istinitih ~injenica koje je naveo podnosilac predstavke u svojim zahtjevima za pu{tanje iz pritvora i njegovih `albi donese svoju odluku da li je došlo do povrede lana 5. stav 3.

Postojanje osnovane sumnje da je uhapšeno lice po~inilo krivi~no djelo je razlog *sine qua non* za nastavak pritvora, ali nakon nekog proteka vremena, nije više dovoljan; Sud tada mora ustanoviti da li postoje drugi osnovi dati od strane sudskih organa koji i dalje opravdavaju lišenje slobode. Gdje su takvi razlozi "relevantni" i "dovoljni", Sud takode mora utvrditi da li su nadle`ni dr`avni organi pokazali "posebnu revnost" u vo|enju postupka (vidi kao najskoriji izvor, presudu od 12. decembra 1991. godine, Clooth protiv Belgije, Serija A br. 225, str. 14, stav 36).

1. Osnovi za produ`enje pritvora

85. U svrhu odbijanja zahtjeva g. Tomasi-a za puštanje iz pritvora, istra`ni organi su naveli - odvojeno ili zajedno - ~etiri glavna razloga: ozbiljnost navodno po~injenog krivi~nog djela; zaštita javnog reda, sprije~avanje pritiska na svjedoke ili da se izbjegne dogovor suoptu`enih, i opasnost od bjekstva podnosioca predstavke.

(a) Te`ina navodno po~injenog krivi~nog djela

86. Istra`ni sudija i tu`ilaštvo su istakli naro~itu ili izuzetnu te`inu krivi~nog djela za koje je podnosilac predstavke bio optu`en (vidi gore stavove 22, 31, 34, 35. i 36.).

87. Podnosilac predstavke ovo nije negirao, ali on smatra da to nije bilo dovoljno da bi se opravdao pritvor tokom ovako dugog perioda, posebno u odsustvu bilo kojih drugih osnova sumnje osim ~lanstva u nacionalisti~kom pokretu. Trajanje njegovog pritvora, u stvari, odgovara kazni koju bi izdr`avalo lice kome je izre~ena kazna ve}a od deset godina zatvora.

88. Vlada je naglasila konzistentnu prirodu izjava suoptu`enog, g. Morachinija, koje su ukazivale na ulogu g. Tomasi-a u pripremama i organizovanju napada.

89. Postojanje i ustrajnost ozbiljnih indicija o krivnji lica na koje se odnose, nesumnjivo ~ine relevantne faktore, ali Sud smatra, kao i Komisija, da one same ne mogu opravdati tako dugo trajanje pritvora.

(b) Zaštita javnog reda

90. Ve}ina sudova o kojima je rije~ su energi~no izrazili, i na veoma sli~an na~in, potrebu da se zaštititi javni red od štete koja bi mogla biti prouzrokovana krivi~nim djelom za koje je podnosilac predstavke bio optu`en (v. stavove 16, 22, 34, 35. i 36. gore).

Vlada je potvrdila ove razloge, koji su osporavani od strane podnosioca predstavke i Komisije.

91. Sud prihvata da, iz razloga njihove posebne te`ine i reakcije javnosti na njih, pojedina krivi~na djela mogu da izazovu narušavanje javnog reda, i time opravdavaju pritvor, barem za neko vrijeme.

U posebnim okolnostima – i, o~igledno , pod uslovom da postoji dovoljan dokaz (vidi stav 84. gore) - taj faktor se stoga mo`e uzeti u obzir u svrhu Konvencije, u svakom slu~aju sve dotle dok doma}e pravo poznaje pojam narušavanja javnog reda usljed po~injenog djela - kao što je slu~aj sa ~lanom 144. francuskog Zakona o krivi~nom postupku. Me|utim, ovaj osnov se mo`e smatrati relevantnim i dovoljnim samo ako se zasniva na ~injenicama koje mogu pokazati da }e puštanje optu`enog iz pritvora zaista izazvati narušavanje javnog reda. Slijedi da }e pritvor biti legitiman samo ako zaista postoji prijetnja javnom redu, ali se ne mo`e prihvatiti da pritvor zamijeni o~ekivanu

zatvorsku kaznu (v. kao najskoriji izvor presudu od 27. novembra 1991. godine, predmet Kemmache protiv Francuske, Serija A br. 218, str. 25, stav 52).

U ovom predmetu, istra`ni sudija i tu`ilaštvo su potrebu da se pritvor nastavi ocjenjivali sa ~isto apstraktnog stanovišta, samo naglašavaju}i te`inu krivi~nih djela (vidi, *mutatis mutandis*, istu presudu, str. 25, stav 52.) ili zapa`aju}i njihove posljedice. Me|utim, napad na centar za odmor Lagije stranaca bio je teroristi~ki ~in u~injen sa umišljajem, za koji je odgovornost preuzela tajna organizacija koja zagovara oru`anu borbu. Taj napad imao je za posljedicu smrt jednog lica i teške povrede drugog lica. Razumno stoga je o~ekivati da je postojao rizik od narušavanja javnog reda u po~etku, ali on je morao nestati nakon izvjesnog vremena.

(c) Rizik od vr`enja pritiska na svjedoke i rizik da bi se suoptu`eni mogli dogovarati

92. U ovom je predmetu doneseno nekoliko sudskih odluka koje su se zasnivale na riziku od vršenja pritiska na svjedoke - tu`ilaštvo Poitiers-a se ~ak pozivalo na "kampanju zastrašivanja" - kao i da bi moglo do}i do dogovora između suoptu`enih; me|utim, oni nisu dali niti jedan detalj koji bi doista ukazivao na te rizike (vidi stavove 16, 22, i 35. gore).

93. Prema mišljenju Vlade, zbog prijetnji upu}enih g. Moracchiniu, bilo je nemogu}e razmatrati puštanje g. Tomasia. Gospodin Tomasi bio je u stanju u~initi efikasnijima pritiske protiv g. Moracchinia, koji je bio prvoptu`eni i koji je pokušao izvršiti samoubistvo.

94. Podnosilac predstavke je ovo negirao, dok Komisija nije izrazila svoje mišljenje.

95. Prema mišljenju Suda, od samog po~etka je postojao rizik od vr`enja pritiska na svjedoke. Taj rizik je postepeno nestajao ali nije nestao u potpunosti.

(d) Opasnost od bjekstva podnosioca predstavke

96. Vlada je tvrdila da je postojala opasnost da }e podnosilac predstavke pobje}i. Oni su se pozivali na ozbiljnost kazne koja je prijetila g. Tomasi-u. U tom pravcu oni su potcrtali da je g. Pieri koji je, suo~ivši se sa istom optu`bom kao i podnosilac predstavke i tvrde}i isto tako da je nevin, izmicao ponovnom hapšenju tri i po godine. Naposljetku, istakli su posebne okolnosti situacije na Korzici.

97. Podnosilac predstavke je u odgovoru istakao da je on bio u poziciji da ponudi dovoljne garancije da }e se pojaviti na suđenju; te su se garancije sastojale u njegovoj poziciji vlasnika prodavnice, da nema policijski dosije i ~injenica da u`iva dobru reputaciju.

98. Na prvom mjestu Sud primje}uje da se razlozi koje je Vlada sada istakla u pogledu gore navedenog ne pojavljuju u osporavanim sudskim odlukama. Ove odluke su u prete`nom dijelu zasnovane na potrebi da se osigura da g. Tomasi ostane na

raspolaganju sudskim vlastima (vidi stavove 16, 22, 31. i 35. gore), a samo se jedna od njih - odluka tužilaštva u Poitiers-u od 22. maja 1987. godine - se odnosi na posebne okolnosti s tim u vezi: pomoć koju bi članovi bivše FLNC mogli pružiti podnosiocu predstavke kako bi mu omogućili da izbjegne suđenje (vidi stav 35. gore).

U nastavku Sud naglašava da se opasnost od bjekstva ne može ocjenjivati samo na osnovu strogosti zapriječene kazne: ona se mora procijeniti i u odnosu na druge brojne relevantne faktore koji mogu ili potvrditi postojanje rizika bjekstva ili ga uminiti tako malim da ne može opravdavati pritvor u toku suđenja (vidi, *inter alia*, presuda od 26. juna 1991. godine, Letellier protiv Francuske, Serija A br. 207, str. 19, stav 43). U ovom predmetu, odluke sudskih istražnih organa jedva da sadrže ijedan razlog koji bi mogao objasniti zašto su, uprkos svim argumentima koje je podnosilac predstavke iznio u svojim zahtjevima za ukidanje pritvora, smatrale da je rizik od bjekstva odlučujući i nisu i pokušali da ga spriječe, na primjer, zahtjevom za pojačanu sigurnost ili uspostavljanjem direktnog sudskog nadzora nad podnosiocem predstavke.

(a) Zaključak

99. Zaključno, neki od razloga za odbijanje zahtjeva g. Tomasia bili su i relevantni i dovoljni, ali protekom vremena postajali su manje važni, te je prema tome neophodno razmatrao vođenje postupkom.

1. Vođenje postupka

100. Prema podnosiocu predstavke, predmet uopšte nije bio složen; doista istraga je bila završena već 18. oktobra 1983. godine, dana zaključnog ispitivanja (vidi stav 12. gore). Međutim, bilo je brojnih grešaka i propusta od strane sudskih vlasti. Posebno, javni tužilac je odbio da sažini optužnicu (*requisitions*), zahtijevao je istražne radnje koje su već bile preduzete, tražio je prenos nadležnosti sa suda u Bastia-i, pokrenuo postupak pred nenadležnim sudom i smjestio je podnosioca predstavke predaleko od istražnih organa. Podnosilac predstavke je potvrdio je da je zakon od 30. decembra 1986. godine dodatno iskomplikovao situaciju time što je propisivao da se zakon od 9. septembra 1986. godine može primijeniti na već započete predmete, ali do toga vremena g. Tomasi se nalazio u pritvoru već skoro četiri godine. On se takode žali da ga je samo jednom u pet godina ispitao istražni sudija, 5. septembra 1985. godine u Bordeaux-u (vidi stav 19. gore).

U odnosu na njegov lični doprinos, podnosilac predstavke ističe da je on lično uložio dvadeset jedan od ukupno dvadeset tri zahtjeva za ukidanje pritvora poslije njegovog zaključnog ispitivanja (v. stavove 14, 21, 31 i 33.-36. gore) kao i da je njegova žalba na primjenjeno pravo protiv odluke tužilaštva iz Bordeaux-a od 27. maja 1986. godine dovela do poništenja te odluke zbog povrede prava na odbranu (vidi stav 5. gore).

Komisija se u suštini složila sa stavom podnosioca predstavke.

101. Vlada nije smatrala da je dužina trajanja pritvora u ovom predmetu nerazumna. Oni su na prvom mjestu istakli složenost postupka podizanja optužnice protiv podnosioca

predstavke i trojice suoptu`enih zbog primjene Zakona od 30. decembra 1986. godine i zajedni~ke nadle`nosti tu`ilaštava Poitiera i Bordeauxa (vidi stavove 17.-18. i 24.-30. gore). Oni su tako`e naglasili da ritam u kojem su preduzimane pojedine radnje u postupku pokazuje da su vlasti cijelo vrijeme postupale sa du`nom pa`njom, da su dva odlaganja koja su bila tokom istrage rezultat nedostatka nadle`nosti sudije iz Bastie i primjene zakona od 30. decembra 1986. godine (*ibid*). Oni su kritikovali g. Tomasia zato što je ulo`io nekoliko `albi Kasacionom sudu (Court of Cassation), posebno protiv prve optu`nice objavljene 27. maja 1986. godine u Bordeauxu (vidi stav 25. gore), {to je, kako oni tvrde, zna~ajno odlo`ilo po~etak su|enja. Kona~no, oni su naglasili veliki broj zahtjeva za ukidanje pritvora koje je ulo`io podnosilac predstavke i zauzeli su stav da je i on sam djelomi~no odgovoran za du`inu trajanja njegovog pritvora.

102. Sud u potpunosti poštuje da pravo optu`enog koji se nalazi u pritvoru da se njegov predmet razmatra sa posebnom hitnoš}u, ne smije omesti sud u njegovim naporima da svoj zadatak obavi sa du`nom pa`njom (vidi, izme|u ostalog, *mutatis mutandis*, predmet Toth protiv Austrije, presuda od 12. decembra 1991. g., Serija A br. 224, str. 20-21, stav 77.). Dokazi pokazuju, da ipak, u ovom predmetu francuski sudovi nisu djelovali sa potrebnom hitnoš}u. [taviše, glavni javni tu`ilac je na Kasacionom sudu ovo i priznao u svojoj izjavi od 5. juna 1991. godine pred Odborom za naknadu štete: istraga "je mogla biti znatno kra}a, bez raznih odugovla~enja", posebno od novembra 1983. godine do januara 1985. godine, kao i od maja 1986. godine do aprila 1988. godine (vidi stav 41. gore). Shodno tome, du`ina trajanja spornog pritvora ne mo`e se u zna~ajnijoj mjeri pripisati slo`enosti predmeta, niti postupanju podnosioca predstavke.

2. Zaklju~ak

103. Do{lo je do povrede ~lana 5. stav 3.

II. NAVODNA POVREDA ^LANA 3.

104. Gospodin Tomasi tvrdi da je tokom policijskog pritvora u policijskoj stanici u Bastia-i bio izlo`en lošem postupanju, nespojivim sa ~lanom 3., prema kojem:

“Niko ne}e biti podvrgnut torturi, neljudskom ili poni`avaju}em postupku ili ka`njavanju”

A. Vladini preliminarni prigovori

105. Vlada je izjavila da je podnosilac predstavke propustio da iscrpi doma}e pravne lijekove. Ona tvrdi da je podnosilac predstavke mogao podnijeti tu`bu protiv dr`ave radi naknade {tete nastale usljed nezakonitog postupanja dr`avnih slu`benika u vr{enju njihovih du`nosti.

106. Jedini prigovor koji je Vlada iznijela pred Komisijom, a ti~e se propusta iscrpljivanja doma}ih pravnih lijekova u smislu ~lana 3., odnosi se na sasvim drugu stvar, to jest, na tvrdnju da je predstavka upu}ena Strazburu preuranjena zato što, u

momentu podno{enja predstavke, kona~na odluka francuskih sudova jo{ nije bila donesena. Sud, kao i delegat Komisije, iz ovoga zaklju~uju da je Vlada bila time sprije~ena da se poziva na taj prigovor .

B. Su{tina predstavke

107. Prema okolnostima ovoga predmeta, predstavka g. Tomasi-a otvara dva pitanja koja su, iako veoma blisko vezana, ipak odvojena,: prvo, o tome da postoji uzro~na veza izme|u postupanja kojem je podnosilac predstavke bio podvrgnut tokom policijskog pritvora i povreda koje su ustanovili istra`ni sudija i ljekari; i drugo, u slu~aju potrebe, te`ina postupanja kojem je bio izlo`en.

1. Uzro~na veza izme|u postupanja koji je predmet predstavke i zabilje`enih povreda

108. Prema tvrdnjama podnosioca predstavke, zapa`anja data 25. marta 1983. godine od strane istra`nog sudije suda u Bastiji, kao i izvještaja podnesenih od nekolicine ljekara na kraju policijskog pritvora (vidi stavove 45, 47, 48. i 50. gore) potvr|uju njegove tvrdnje, iako na `alost, tvrdi on, zatvorske vlast nisu dostavile rentgenske snimke ura|ene 2. aprila 1983. godine u bolnici u Bastiji (vidi stav 68. gore). Na njegovom tijelu bili su o`iljci koji imaju samo jedno porijeklo; maltretiranje koje je trajalo ~etrdeset i vi{e sati od strane nekolicine policajaca odgovornih za njegovo ispitivanje: {amarali su ga, {utirali, te udarali ga {akama i tjerali su ga da dugo stoji bez naslona, dr`ali ga vezanog lisicama s le|a; pljuvali ga, tjerali da nag stoji pred otvorenim prozorom, uskra}ivali mu hranu, prijetili mu vatrenim oru`jem i tako dalje.

109. Vlada je potvrdila da ne mo`e dati obja{njenje o porijeklu ozljeda, ali su ostali pri tvrdnji da te ozljede nisu nastale kao rezultat postupanja na koji se g. Tomasi `ali. Prema mi{ljenju Vlade, medicinska uvjerenja pokazuju da su primije}ene manje modrice i ogrebotine sasvim u suprotnosti sa ~inom nasilja koje je opisao podnosilac predstavke; potvrda koju je izdao 4. jula 1989. godine glavni ljekar zatvora u Bastii sa~injena je dugo nakon doga|aja i sasvim je u suprotnosti sa ranijim uvjerenjima. Hronologija ispitivanja, koju podnosilac predstavke nije osporavao, ni po ~emu se ne sla`e sa njegovim navodima. Kona~no, pet drugih lica koja su u isto vrijeme bili u policijskom pritvoru nisu ni{ta ni primijetili ni ~uli, iako se jedan od njih spominje na to da je g. Tomasi izgubio zub; tu je ~injenicu ljekar spomenuo tek {est godina kasnije. Ukratko, ostala je jasna sumnja, koja isklju~uje pretpostavku o postojanju uzro~ne veze.

110. Kao i Komisija, Sud je zasnovao svoje vi|enje na nakoliko okolnosti.

Na prvom mjestu, niko ne tvrdi da su o`iljci na tijelu podnosioca predstavke mogli nastati prije no {to je on stavljen u policijski pritvor, ili da su mogli nastati kao posljedica samopovre|ivanja ili da su nastali prilikom poku{aja bjekstva.

Pored toga, kad je prvi put izveden pred istra`nog sudiju, skrenuo je pa`nju sudiji na o`iljke koje je imao na prsima i na uhu; sudija je ovo zabilje`io i odmah imenovao vje{taka (vidi stavove 45. i 50. gore).

[taviše, ~etiri razli~ita ljekara - jedan od njih je i slu`benik zatvorskih vlasti - su pregledali podnosioca predstavke tokom nekoliko posljednjih dana policijskog pritvora. Njihove potvrde sadr`e precizna i podudarna zapa`anja i ukazuju na vrijeme kada su ozlijede nastale, a koje odgovara vremenu kada je podnosilac predstavke bio pritvoren u prostorijama policije (vidi stavove 47, 48. i 50. gore).

111. Ovaj zaklju~ak ~ini nepotrebnim da Sud razmatra i druge radnje za koje se tvrdi da su ih po~inili policijski slu`benici.

2. Te`ina postupka na koji se odnosi predstavka

112. Oslanjaju}i se na presudu u predmetu Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva od 18. januara 1978. godine (Serija A br. 25), podnosilac predstavke tvrdi da udarci koje je on primio predstavljaju neljudski i poni`avaju}i postupak. Ti udarci su mu nanijeli ne samo fizi~ke i mentalne patnje, nego su probudili u njemu strah, strepnju i nemo}, osje}aje koji su u stanju da ga ponize i slome njegov fizi~ki i moralni otpor.

On smatra da je potrebna posebna budnost Suda u ovom pogledu, s obzirom na specifi~ne odlike francuski sistem policijskog pritvora, tj. na nemogu}nost anga`ovanja advokata i nemogu}nost bilo kakvog kontakta sa vanjskim svijetom.

113. Komisija je naglasila ranjivost osobe koja se dr`i u policijskom pritvoru i izrazila svoju zaprepaštenost izborom vremena u koje je podnosilac predstavke ispitivan. Iako ozljede koje su zapa`ene mogu izgledati relativno lake, one usprkos tome ~ine vanjski znak upotrebe fizi~ke sile nad pojedincem lišenim slobode i zbog toga, inferiornijem polo`aju. Postupak je stoga bio neljudski i poni`avaju}i.

114. Prema stanovi{tu Vlade, s druge strane, “minimalni nivo strogosti” koji se tra`i prema sudskoj praksi Suda, nije bio dosegnut (vidi presudu Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, gore citiranu, i presudu od 25. aprila 1978. godine Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Serija A br. 26). Neophodno je bilo uzeti obzir ne samo da su ozljede lakše prirode, nego i druge okolnosti slu~aja: mladost g. Tomasi-a i to da je dobrog zdravstvenog stanja, umjerenost du`ine ispitivanja (~etrnaest sati, od kojih su tri bila tokom no}i), “posebne okolnosti” koje su postojale na Korzici u to vrijeme, kao i ~injenicu da je podnosilac predstavke bio osumnji~en za u~e}e u teroristi~kom napadu u kojem je jedno lice poginulo, a drugo bilo ozbiljno povrije|eno. Prema vi|enju Vlade, tuma~enje ~lana 3. od strane Komisije u ovom predmetu se bazira na nerazumijevanju svrhe ove odredbe.

115. Sud ne mo`e prihvatiti ovu argumentaciju. Sud smatra da ne treba da razmatra sistem policijskog pritvora u Francuskoj i pravila koja ga odre|uju, ili, u ovom slu~aju, du`inu i vrijeme u koje je podnosilac predstavke bio ispitivan. Sud nalazi da je dovoljno da zapazi da su medicinska uvjerenja i izvještaji sa~inili sasvim nezavisni ljekari, posvjedo~ili brojne udarce koje je zadobio g. Tomasi, kao i njihovu ja~inu; ovo su dva elementa dovoljno ozbiljna da potvrde da je postupak u pitanju bio neljudski i

poni`avaju}i. Zahtjevi istrage i nesporne te{ko}e u borbi protiv kriminala, posebno terorizma, ne mogu rezultirati ograni~enjima u zaštiti fizi~kog integriteta pojedinaca.

3. Zaklju~ak

116. Shodno tome povrije|en je ~lan 3.

III. NAVODNA POVREDA ^LANA 6. STAV 1.

117. Kona~no, podnosilac predstavke se `ali na vrijeme koje je bilo potrebno da se razmotri njegova `alba protiv nepoznatih lica, koju je podnio zajedno sa zahtjevom za u~estvovanje u postupku kao parni~na stranka zbog lošeg postupanja kojem je bio podvrgnut tokom policijskog pritvora. On se pozvao na ~lan 6. stav 1, koji glasi, kako slijedi:

“Prilikom utvr|ivanja gra|anskih prava i obaveza..., svako ima pravo na... raspravu u razumnom roku pred...sudom...”

A. Vladini preliminarni prigovori

118. Vlada je osporila, kao što je to ve} u~inila pred Komisijom, da je podnosilac predstavke propustio da iscrpi doma}e pravne lijekove, obzirom da nije podnio tu`bu radi naknade {tete protiv dr`ave u na osnovu ~lana 781-1. Zakona o sudovima .

119. Sud se ograni~ava na primjedbu da je ovaj navod Vlade neblagovremen time je što prvi put iznesen na raspravi pred Sudom 25. februara 1992. godine, što je van rokova predvi|enih pravilom 48. stav 1. Pravila Suda.

B. Meritum

1. Primjenjivost ~lana 6. stav 1.

120. Prema vi|enju Vlade, sporni postupak ne spada u okvir zna~enja pojma “utvr|ivanje ... gra|anskih prava i obaveza”. Ulaganjem zahtjeva za u~estvovanje u postupku kao parni~na stranka, lice koje tvrdi da je povrije|eno izvršenjem krivi~nog djela pokre}e krivi~no gonjenje ili se pridru`uje postupku koji je ve} pokrenut od strane tu`ilaštva. On je `elio da osigura osu|ivanje i ka`njavanje po~inioca tog krivi~nog djela i nije tra`io nikakvu nov~anu naknadu štete. Drugim rije~ima, pokretanje istrage povodom ovakvog zahtjeva ti~e se postojanja krivi~nog djela, a ne utvr|ivanja prava.

121. Kao i podnosilac predstavke i Komisija, ni Sud ne mo`e prihvatiti ovakvo gledište.

^lan 85. Zakona o krivi~nom postupku predvi|a mogu}nost ulaganja tu`be podno{enjem zahtjeva za u~estvovanje u postupku kao parni~na stranka. Prema sudskoj praksi Kasacionog suda (krivi~no, 9. februar 1961, Dalloz 1961, str. 306), ta odredba

jednostavno primjenjuje član 2. Zakona, koji glasi, kako slijedi:

“Svako ko je lično pretrpio štetu direktno izazvanu krivičnim djelom (*crime, délit* ili *contravention* (zločin, delikt ili prestup) može pokrenuti parnični postupak radi naknade štete.

....”

Istražni sudija je zaključio da je parnična tužba prihvatljiva - kao što je i učinio u ovom slučaju - ukoliko, u svjetlu činjenica na koje se tužitelj poziva, smatra da šteta postoji, kao i njena direktna veza sa krivičnim djelom (*ibidem*).

Pravo na naknadu štete koju je tražio g. Tomasi je stoga zavisilo od ishoda njegove tužbe, drugim riječima, od osuđivanja počinilaca postupanja na koje se on žalio. To jeste građansko pravo, uprkos činjenici da spada u nadležnost krivičnog suda (vidi, *mutatis mutandis*, presudu od 23. oktobra 1990. godine Moreira de Azevedo protiv Portugala, Serija A br. 189, str. 17, stav 67).

122. Zaključno, član 6. stav 1. je primjenjiv.

2. Saglasnost sa članom 6. stav 1.

123. Ostaje da se utvrdi da li je prekoračen “razuman rok”. Podnosilac predstavke i Komisija smatraju da jeste, dok je Vlada ovo negirala.

(a) Period koji se uzima u razmatranje

124. Period koji se uzima u razmatranje počinje 29. marta 1983. godine, danom kada je g. Tomasi uložio tužbu, i završava 6. februara 1989. godine, uručenjem presude Kasacionog suda kojom je žalba podnosioca predstavke protiv odluke odjeljenja tužilaštva iz Bordeaux-a odbijena kao neprihvatljiva (vidi stavove 46. i 67. gore). Prema tome ovaj period je trajao više od pet godina i deset mjeseci.

(b) Razumnost dužine trajanja postupka

125. Razumnost dužine trajanja postupka određuje se na osnovu kriterija uspostavljenih sudskom praksom Suda i u svjetlu okolnosti predmeta, što u ovom slučaju traži sveobuhvatnu ocjenu.

Razmatranje odluka donesenih u ovom postupku (vidi stavove 63, 66. i 67. gore) pokazuje da predmet nije bio posebno složen. Nadalje, teško da je podnosilac predstavke doprinio odlaganju ishoda postupka time što osporavao odluku odjeljenja tužilaštva Bordeauxa kojom je odlučeno da predmet nema osnova i što je tražio od tog odjeljenja da naloži daljnju istragu (vidi stav 64. gore). Odgovornost za utvrđeno odlaganje u suštini leži na sudskim vlastima. Javni tužilac Bastiae je naročito, dozvolio da protekne više od godinu i po dana prije no što je zatražio od Kasacionog suda da imenuje nadležno istražno tijelo (vidi stavove 57.-58. gore). Istražni sudija Bordea g. Tomasi-a saslušao je samo

jednom i izgleda da nije preduzeo nijednu istra`nu radnju u periodu mart - septembar 1985. godine te , i potom u periodu januar 1986 - januar 1987. godine (vidi stavove 59.-61. gore).

Prema tome, povrije|en je ~lan 6. stav 1.

IV. PRIMJENA ^LANA 50.

126. Prema ~lanu 50:

“Ako Sud utvrdi da je odluka ili mjera sudskog organa ili bilo kojeg drugog organa visoke strane ugovornice, u cjelini ili djelomi~no, u suprotnosti sa obavezama koje proisti~u iz ove konvencije, i kada unutra{nje pravo navedene ~lanice omogu}ava samo djelimi~no obe{te}enje za posljedice takve odluke ili mjere, Sud }e svojom odlukom pru`iti o{te}enoj strani pravi~no zadovoljenje, ukoliko je to potrebno.”

Prema ovoj odredbi podnosilac predstavke je tra`io naknadu za pretrpljenu štetu i naknadu troškova.

A. Šteta

127. Gospodin Tomasi je razgrani~io tri kategorije štete:

(a) materijalna šteta od 900,000 franaka koja proizlazi iz ~lana 5. stav 3., a odgovara gubitku plate (600,000 franaka) i trgovinskog prihoda (300.000 franaka);

(b) šteta procijenjena na ukupnu sumu od 200.000 franaka i plativa, ponovo u vezi sa ~lanom 5. stav 3., zbog trideset dvije posjete na kontinentu koje mu je u~inila porodica s namjerom da ga obi|u u zatvoru;

(c) nematerijalna šteta procijenjena na 1,500.000 franaka, od toga 1,000.000 zbog povrede ~lana 5. stav 3. i 500.000 za povredu ~lanova 3. i 6.

128. Prema vi|enju Vlade, Odbor za naknadu štete ve} je nadoknadio svaku štetu u vezi za predugog trajanja pritvora. Ukoliko bi Sud našao povredu ~lana 6. stav 1. i ~lana 3., njegova presuda bi sama predstavljala pravi~no zadovoljenje.

129. Predstavnik Komisije je preporu~io pla}anje nematerijalne i materijalne štete, ali je ostavio Sudu da odredi visinu sume.

130. Sud je nalazi da je podnosilac predstavke neosporno zaslu`io naknadu nematerijalne i materijalne štete. Uzimaju}i u obzir sve relevantne ~inioce, uklju~uju}i i odluku Odbora za naknadu štete, i ocjenjuju}i na osnovu pravi~nosti, a u skladu sa ~lanom 50., dosu|uje mu 700.000 franaka.

B. Troškovi i izdaci

131. Gospodin Tomasi je tako|e tra`io naknadu troškova i izdataka. Za postupak pred francuskim sudovima, tra`io je 276.500 franaka (g. Leclerc i g. Lachaud: 141.500 franaka; g. Stagnara: 100.000 franaka; g. Boulanger: 5.000 franaka; gospo|ica Waquet: 30.000 franaka). U pogledu postupka pred organima Konvencije, tra`io je 237.200 franaka.

132. Ni Vlada ni predstavnik Komisije nisu izrazili mišljenje u pogledu prvog iznosa. U pogledu drugog, Vlada se pozvala na ranije odluke koje su se ticale Francuske, gdje je Komisija prepustila Sudu da se odredi.

133. Procjenjuju}i na osnovu pravi~nosti i uzimaju}i u obzir kriterije koji se primjenjuju u ovom podru~ju, Sud dosu|uje podnosiocu predstavke ukupnu sumu od 300.000 franaka.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odbija* preliminarne prigovore Vlade;
2. *Odlu~uje* da je povrije|en ~lan 5. stav 3., ~lan 3. i ~lan 6. stav 1.;
3. *Odlu~uje* da je tu`ena Dr`ava du`na da plati podnosiocu predstavke, u roku od tri mjeseca, 700,000 (sedam stotina hiljada) francuskih franaka na ime naknade štete i 300,000 (tri stotine hiljada) franaka za troškove i izdatke.
4. *Odbija* ostatak zahtjeva za pravi~no zadovoljenje.

Sa~injeno na engleskom i francuskom i objavljeno na javnoj raspravi u Palati ljudskih prava u Strazburu, 27. avgusta 1992. godine.

Rolv
RYSSDAL
Predsjednik

Marc-André
Registar

Na osnovu ~lana 51. stav 2. Konvencije i Pravila 53. stav 2. Pravila procedure Suda, odvojeno mišljenje g. De Meyera je prilo`eno ovoj presudi.

R. R.

M.-A.E.

ODVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE DE MAYERA

(privremeni prevod)

Bilo bi neugodno ako bi stavovi 107. do 115. ove presude ostavili utisak da su udarci naneseni osumnji~enom u policijskom pritvoru zabranjeni samo ukoliko ne pre|u odre|eni “minimalni nivo strogosti”¹, na primjer na ra~un “velikog broja” takvih udaraca i njihovog “intenziteta”².

Bilo koja upotreba fizi~ke sile nad licem li{enim slobode, koja nije stvarno neophodna kao rezlutat ponašanja tog lica³ povre|uje ljudsko dostojanstvo, te stoga mora biti smatrana povredom prava garantovanih ~lanom 3. Konvencije⁴.

¹ Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 18. januara 1978, Serija A br. 25, str.65, stav 162. Pogledaj takođe stavove 91 i 102, Izvještaja Komisije u ovom predmetu.

² Stav 115 ove presude

³ Na primjer, u slu~aju “pokušaja bjekstva” ili “akta ppreduzetog...protiv samog sebe” (mogu}nosti predo~ene u stavu 110 ove presude) ili protiv drugog lica.

⁴ ^ak ako se nasilje sastoji samo od "udaraca rukom ili {amara po glavi ili licu". Unekoliko je iznena|uju}e da se Komisija osjeća sposobnom oprostiti takve "grubosti"; pogledaj u vezi sa ovim izvještaj Komisije u

Kao najokrutniji oblik takvoga ponašanja koji je bitan za određivanje, gdje je to potrebno, bilo bi da se odredi da li je došlo do mučenja⁵.

KLJU^NE RIJE^I

Biti `rtva /

Neiscrpljivanje doma}ih pravnih lijekova/

Sloboda /

Neljudski postupak i ka`njavanje /

Poni`avaju}i postupak i ka`njavanje /

Utvrđivanje građanskih prava i obaveza /

Brzo suđenje /

Pravi~na naknada/

predmetu Gr~ka, Godišnjak, tom 12, str 501, i iz 1976. u predmetu Irske protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Serija B br. 23-I, str. 388-389.

⁵ Mu~enje se sadrži od " pogoršane ..forme okrutnosti, neljudskog i poni`avaju}eg postupka ili ka`njavanja": ~lan 1. stav 1 Rezolucije 3452 (XXX), koju je Generalna skupština Ujedinjenih naroda usvojila 9. decembra 1975. Pogledaj takođe Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva presudu citiranu gore, str. 66-67, stav 167, kao i odvojena mišljenja sudija Zekia, O'Donoghue i Evrigenis, *ibid.*, str. 97, 106 i 136, kao i gore pomenuti izvještaj Komisije u predmetu Gr~ke, str. 186, kao i Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, str.388.